

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

VÝTVARNĚ VÝCHOVNÝ PROJEKT S ENVIRONMENTÁLNÍMI PRVKY
VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Autor práce: Barbora Němečková

Vedoucí práce: PhDr. Michal Filip, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika volného času (KS)

2023

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

31.3. 2023

.....

Barbora Němečková

Poděkování

„Ráda bych zde poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Michalu Filipovi Ph. D. za jeho podnětné rady a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky. Také děkuji všem mým kolegyním a kolegům, kteří mi poskytovali potřebné rady a informace. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu, kterou mi dávali po celou dobu studia.“

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1. Školní družina.....	9
1.1. Definice	9
1.2. Druhy činností ve školní družině	10
1.3. Hlavní cíl školní družiny	11
1.4. Vychovatelka ve školní družině	11
1.5. Školní družina na Základní a mateřské škole ve Čkyni	12
1.6. Školní vzdělávací program školní družiny na dané škole	14
1.6.1. Základní informace	14
1.6.2. Cíle ŠVP	14
2. Výtvarná výchova.....	16
2.1. Koncepce výtvarné výchovy	16
2.2. Cíle výtvarné výchovy	17
2.3. Zakotvení výtvarné výchovy v RVP ZV.....	17
2.4. Využití a přínos výtvarných činností ve školní družině.....	18
2.4.1. Rukodělné činnosti ve školní družině	19
2.4.2. Bezpečnost a hygiena při výtvarných/rukodělných činnostech.	19
3. Environmentální výchova	21
3.1. Vymezení environmentální výchovy	21
3.2. Cíle environmentální výchovy	22
3.3. Zakotvení environmentální výchovy v RVP ZV	23
4. Propojení mezi výtvarnou a environmentální výchovou	25
4.1. Využití netradičních materiálů při výtvarné činnosti	26
5. Výukové metody	28

5.1.	Projekt	29
5.2.	Definice projektu podle různých autorů.....	31
5.3.	Využití projektu při výtvarných činnostech	32
PRAKTICKÁ ČÁST		34
6.	Realizace výtvarně výchovného projektu.....	35
6.1.	Úvod.....	35
6.2.	Cíl výtvarně výchovného projektu	36
6.3.	Průběh činností.....	36
6.4.	Realizované výtvarné činnosti	37
6.4.1.	Houby rostou (nejen) v lese	37
6.4.2.	Zimní ptáčci	41
6.4.3.	Dřevění sněhuláci	45
ZÁVĚR		49
	Seznam použité literatury	51
	Seznam použitých internetových zdrojů	53
	Seznam zkratk	54
PŘÍLOHY		55
	Seznam příloh.....	56
	ABSTRAKT.....	60
	ABSTRACT	61

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je Výtvarně výchovný projekt s environmentálními prvky ve školní družině s názvem „*Družina s přírodou*“. Toto téma jsem si vybrala z prostého důvodu. Od útlého věku jsem se věnovala výtvarným činnostem. Sama jsem o ně měla zájem a docházela do různých výtvarných kroužků, později také do základní umělecké školy. Výtvarné a tvořivé činnosti beru jako možnost a prostor pro vyjádření svých vnitřních pocitů, je to pro mne též uvolňující a relaxační činnost. Svůj zájem jsem prohloubila výtvarnou specializací na Střední pedagogické škole a na dosavadním vysokoškolském studiu blokem výtvarné výchovy. Studium mi napomáhá k hlubšímu porozumění soudobých koncepcí výtvarné výchovy, ale také k lepšímu sestavení výtvarných činností pro žáky. Ve svém zaměstnání jsem vychovatelkou ve školní družině. Díky specializaci na střední škole jsem také učitelkou výtvarně-praktických činností a tělesné výchovy.

Inspirativní pro mě byla výtvarně projektová výuka, kterou jsem chtěla v rámci svých výtvarných aktivit vyzkoušet. Projektová výuka se více a více dostává do středu zájmu u učitelů, ale i u žáků samotných. Je vhodným prostředkem, jak ozvláštnit výuku a činitelem, který snáze propojuje mezipředmětové vazby. Ve výběru tématu projektu mne zaujala prostupující environmentální výchova, která dnes neodmyslitelně patří do oblastí výuky.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je vytvořit a v praxi realizovat výtvarný projekt, který bude konkretizován pro školní družinu. Myslím si, že ve školní družině, v níž působím, není výtvarný projekt brán jako standardní metoda a činnost, proto bych projekt chtěla realizovat a ověřit jeho uplatnitelnost. Ponese v sobě prvky environmentální výchovy, a bude zaměřen na prohlubování vztahu žáků k přírodě, přírodním zdrojům a k jejich šetrnému způsobu zacházení s nimi. Také chci, aby tato rozmanitá a zajímavá řada výtvarných činností obohatila dětské vnímání a pomohla zdokonalit jejich výtvarné dovednosti.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol, ve kterých se zabývám školní družinou, výtvarnou výchovou, environmentální výchovou a výukovou metodou, projektem.

V první kapitole přibližuji pojem školní družina, její hlavní cíle, činnosti a specifika. Také se zabývám konkrétní školní družinou na Základní a mateřské škole ve Čkyni, kde bude realizován vytvořený projekt.

Předmětem druhé kapitoly je výtvarná výchova a její koncepce. Zaměřuje se přímo na využití výtvarných a rukodělných činností ve školní družině a zmiňuje též bezpečnost a hygienu práce při výtvarných aktivitách.

Další kapitola popisuje základní vymezení environmentální výchovy, její cíle a také zakotvení v Rámcovém vzdělávacím programu. Popisuje, jak je environmentální výchova ve vztahu k výtvarnou výchovu a také zmiňuje možnosti využití netradičních materiálů při výtvarné činnosti.

Poslední kapitola přibližuje definici výukových metod, konkrétně metodu projektu, zmiňuje několik definic projektu podle různých autorů.

Praktická část seznamuje se samotným výtvarně-výchovným projektem s environmentálními prvky, určeným pro školní družinu s názvem „*Družina s přírodou*“. Přibližuje cíl vytvořeného projektu a také jeho průběh. Dále představuje čtyři konkrétní aktivity, realizované s dětmi mladšího školního věku.

Cílem mého výtvarně-výchovného projektu je vnesení vlivnějších prvků environmentální výchovy do zájmového vzdělávání, konkrétně do školní družiny, za pomoci několika výtvarných aktivit koncipovaných na použití netradičních materiálů a technik. Daný projekt by měl směřovat k probuzení většího zájmu o péči o přírodu a životní prostředí u žáků mladšího školního věku.

Artefakty žáků realizované v rámci uskutečněného volnočasového výtvarně-výchovného projektu s názvem „*Družina s přírodou*“ jsou zahrnuty v přílohách této bakalářské práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Školní družina

První kapitola nás seznámí s pojmem školní družina a s jejími hlavními specifiky. Podíváme se na klíčové výchovně-vzdělávací cíle školní družiny a na to, co obnáší profese vychovatelky. V neposlední řadě si přiblížíme konkrétní školní družinu, a to družinu na Základní škole ve Čkyni, seznámíme se s jejím Školní vzdělávacím programem pro ŠD.

1.1. Definice

Školní družina je školské zařízení pro výchovu mimo vyučování. Řídí se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a vyhláškou MŠMT ČR č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, definující formy zájmového vzdělávání a činnost daných zařízení.¹

J. Pávková vymezuje školní družiny a školní kluby jako „*základní formu výchovy mimo vyučování a péče o děti zaměstnaných rodičů v průběhu školní roku a podle potřeby i o prázdninách.*“²

V průběhu let se stala školní družina poměrně důležitým sociálním činitelem pro většinu dětí na světě. My pro ni máme jasně stanovený výraz, školní družina nebo také školní klub. Rodiče družinu berou jako bezpečné útočiště pro děti, které se tak mohou vyhnout nástrahám dnešního světa. Mimoškolní neboli poškolní péče se snaží podporovat pohodu a pozitivní rozvoj dětí a mládeže. V některých zemích, konkrétně ve Spojených státech, jsou zřizovány školní družiny i v nebezpečných čtvrtích, a působí tak částečně i v roli bezpečnostního garanta školních dětí. Zároveň však družiny rozšířily svoji působnost i na kvalitní rozvoj v oblasti sociální, intelektuální, umělecké a také v oblasti lidského zdraví.³

¹ HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 125.

² PÁVKOVÁ, J.; HÁJEK, B.; HOFBAUER, B. a kol. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, s. 112.

³ Srov. FUKKINK, R.; BOOGAARD, M. *Pedagogical quality of after-school care: Relaxation and/or enrichment?* [online]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740919312009>.

1.2.Druhy činností ve školní družině

Zájmové vzdělávání v ŠD je určeno hlavně pro žáky 1. stupně základní školy a speciální školy, kteří do ní přicházejí denně (před vyučováním), v takovém čase, který si nastaví škola sama. (např. od 6:30 do 7:40 hodin). Ranní družina je uzpůsobena pro rodiče, kteří mají brzkou pracovní dobu, a jejich děti, které se nemohou v pozdějších hodinách dostavit na vyučování. Přicházející školáci si mohou zcela dobrovolně vybrat činnost, kterou chtějí realizovat.⁴

V odpolední družině je pedagogická činnost plánovaná a řízená, vedená vychovatelkou. Zároveň se nezapomíná na to, že je družina také prioritním místem pro oddych a relaxaci v čase po vyučování. Mezi takové aktivity se řadí činnosti odpočinkové, které mohou mít aktivní nebo pasivní charakter, a činnosti rekreační, které odstraňují únavu a slouží k regeneraci. Řadíme k nim jak klid na pohovce, tak stolní, tematické a klidové hry (např. beseda, rozhovor, povídání aj.) Zařazení těchto aktivit do běžného režimu družiny má velmi důležité psychohygienické účinky.⁵

Také je důležité zmínit, že školní družina svou činností navazuje na výuku školního vzdělávání. Ta se projevuje formou přípravy žáků na vyučování ve školní družině. Bereme v potaz stanovený rozvrh, týdenní i denní skladbu činností. Je důležité činnosti mezi sebou střídat tak, abychom zachovali správný chod týkající se duševní hygieny.⁶

B. Hájek a J. Pávková se shodují ve vymezení druhů činností ve školní družině. V knize k běžným aktivitám ještě přiřazují činnosti veřejně prospěšné, které se vztahují například k uvážlivému vztahu k prostorám školní družiny, ke vztahu k životnímu prostředí nebo k pomoci mladším spolužákům.⁷

⁴ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 299.

⁵ Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 16.

⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J.; HÁJEK, B.; HOFBAUER, B. a kol. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, s. 114.

⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 115.

1.3. Hlavní cíl školní družiny

Primárním cílem školní družiny je všestranný, harmonický, a hlavně individuální rozvoj osobnosti, hlavně po stránce rozumové, mravní, estetické, tělesné a pracovní. Tento výchovně-vzdělávací prostor je místem, které plní nejen funkci sociální, zdravotní, ale i zájmovou. Nabízí školákům činnosti inspirativní, neotřelé, poutavé a významově bohaté. Pomáhá žákům navazovat neformální vztahy a utvářet nové sociální vazby. Zároveň napomáhá k budování nových přátelství a rozvoji komunikace. Dítě se může díky přímému i nepřímému pedagogickému vedení samo svobodně bavit, vyjadřovat a ukazovat své pravé já.⁸

Základní cíl, vyplývající ze specifika o školní družině, je podle B. Hájka a J. Pávkové „*vychovávat k smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplnění volného času.*“⁹

Nesmíme ale opomenout i to, že družina jako zájmové vzdělávání, by měla směřovat také k získávání kompetencí. Kompetence, v pedagogickém pojetí, znamená schopnost, dovednost, způsobilost úspěšně realizovat nějaké činnosti, řešit určité úkoly zejména v pracovních a jiných životních situacích.¹⁰

1.4. Vychovatelka ve školní družině

Tím, že nejsou vychovatelky školní družiny striktně limitovány danými a pevně vázanými tématy a programy, mohou svobodněji utvářet program ŠD. Vychovatelky plánují aktivity, které budou zajímavé, naučné, ale i zábavné. Díky rovnému přístupu ke všem žákům, je pro ně snadnější uspokojit dětskou potřebu úspěchu a kladného hodnocení. Celý proces by se měl uskutečňovat s důrazem na pozitivní motivaci. Mezi nejčastější aktivity tohoto zájmového vzdělávání, napomáhající k osobnímu růstu žáků, patří sportovní, výtvarné, hudební, literární a např. rukodělné činnosti, činnosti sebeobslužné, ale i aktivity zahrnující přípravu na vyučování. Přípravou na vyučování se nerozumí sezení dětí v lavici a psaní domácích úkolů, ale rozmanité didaktické hry, díky kterým

⁸ Srov. HÁJEK, B; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 7.

⁹ *Tamtéž*, s. 11.

¹⁰ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 129.

stimulujeme, posilujeme a hravým přístupem rozvíjíme vědomosti, které dítě získalo o několik hodin dříve při vyučování.¹¹

Jak píše B. Hájek a J. Pávková ve své knize, „*nejdůležitějším činitelem družiny jsou děti a vychovatelka*“¹², ovšem nesmíme zapomínat ani na to, v jakém prostoru s nimi vychovatelka pracuje. Prostor hraje velice důležitou roli v dětských pocitech. Měly by se v něm cítit bezpečně, radostně, a měl by umožňovat i pocit soukromí při činnostech, ať už individuálních nebo ve skupinách. Tvůrcem tohoto prostoru bezpečného je právě vychovatelka.¹³

Rodiče přihlašují své děti do školní družiny převážně ze sociálního důvodu. Berou družinu jako prostor pro hlídání dětí v době, než si je sami vyzvednou po pracovní době nebo než mohou samy odejít ze školní družiny domů nebo na zájmové aktivity. Ačkoliv to tak v pedagogické praxi není, jsou vychovatelky dnešní společností stále vnímány jako „dozorkyně, či hlídačky“ dětí. V současnosti jsou na budoucí vychovatele a vychovatelky kladeny poměrně vysoké nároky, z hlediska vzdělání, ale i jejich osobnostních dispozic, jako je pozitivní vztah k dětem, empatie, schopnost utváření zdárného sociálního klimatu. Důležitá je také organizační schopnost, jejich pozitivně naladěné plánování a plynulé realizování aktivit, a hlavně povzbuzování těch chvil, přinášející potěšení a stimulaci.¹⁴

Nesmí se zapomínat na to, že vychovatel je také pedagog. Je součástí členů pedagogické rady školy a má své důležité postavení ve škole.¹⁵

1.5.Školní družina na Základní a mateřské škole ve Čkyni

Na Základní a mateřské škole ve Čkyni je ráno v provozu jedno oddělení ŠD, v níž působí vždy jeden vychovatel. Při odpoledním provozu fungují tři oddělení. Do prvního docházejí žáci první a druhé třídy, do druhého žáci druhé a třetí třídy a do třetího ti, kteří odcházejí na zájmové kroužky nebo sami domů.¹⁶

¹¹ Srov. KOLLÁROVÁ, D.; PAVLIČKOVÁ, A. *Volný čas a výchova mimo vyučování*, s. 50.

¹² HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 41.

¹³ Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J., s. 41.

¹⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 33.

¹⁵ *Ústní rozhovor se zástupkyní ZŠ a MŠ Čkyně*

¹⁶ *Ústní rozhovor se zástupkyní ZŠ a MŠ Čkyně*

Každé oddělení pojme celkem 30 dětí. Na dvě oddělení družiny a jednu skupinu jsou zde zaměstnány tři vychovatelky, ve svém pracovním dni např. i asistentky pedagoga. K jejich výchovatelské činnosti se řadí vypracování měsíčního plánu, vedení dokumentace, tj. zapisování do třídních knih školní družiny, spravování zápisových lístků s odchody dětí, jejich rozchodů na zájmové kroužky, zpracovávání měsíční docházky, týkající se školní jídelny, anebo inventarizace knih a majetku ŠD. Co se týče utváření daného plánu, sám ředitel školy či vedoucí školních družin rozhoduje, zda bude program požadovat a v jaké formě. Nově se zde zhotovuje roční plán činností.¹⁷

Vychovatelky se také starají o svou místnost ŠD. Je čistě na nich, jak je jejich prostor uspořádán. Důležité je, aby zachovaly bezpečnost a útulnost prostoru určeného pro školáky, kteří do ní docházejí.¹⁸

Vychovatelky a účastníci školní družiny jsou povinni dodržovat pravidla školního řádu a vnitřního řádu školní družiny. Bez vědomí vychovatelky nesmí žák opustit prostory školní družiny a budovy školy, popřípadě zahrady školy. Žák se nemusí dostavit do odpolední družiny, pokud má omluvný lístek od svého rodiče. Vychovatelka nezodpovídá za žáka, který se do družiny nedostaví vůbec.¹⁹

Týdenní skladba zaměstnání vychovatelek zahrnuje v první řadě přebrání žáků od třídní učitelky, dozor při příchodu do místnosti a úklidu batohů, následný odchod do školní jídelny. Vychovatelka již v této době má za žáky plnou odpovědnost. Při obědě dodržuje stanovený dozor, pomáhá těm nejmenším s odnosem tácu, krájením jídla či nalitím nápoje. Předchází se tak největším hrozbám ve školní jídelně, a to rozbití skleněného nádobí a následného pořezání. Po obědě si bere vychovatelka školáky do družiny, následuje hygiena a odpočinková činnost. Následné aktivity si plánuje dle svého uvážení, podle rozpoložení a potřeb dětí, podle počasí apod., ovšem v denním rozvrhu nevynechá žádnou z aktivit.²⁰

¹⁷ Školní materiály ZŠ a MŠ Čkyně

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

1.6. Školní vzdělávací program školní družiny na dané škole

1.6.1. Základní informace

Školní družina, podle školského zákona 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, je součástí vzdělávacího procesu, tudíž je i ona povinna tvořit tzv. ŠVP, tj. školní vzdělávací program. Škola a školní družina jsou ve společném vztahu, jak společným vedením zařízení, tak financováním, pedagogickými pracovníky, ale i materiálním vybavením, organizací a komunikací. Je proto nemyslitelné, aby se školní družina odlišovala svým vzdělávacím programem od dané školy,

Jako školské zařízení, navazuje svým vzdělávacím programem na program dané školy, není však pokračováním ve vyučování. Samozřejmě i rodiče vnímají školu a školní družinu jako celek, posuzují utvořené sociální klima nebo přístup pedagogů k dětem.²¹

Školní vzdělávací program školní družiny na základní škole ve Čkyni vznikl a je platný od školního roku 2017/2018. Daný dokument má svoji jasnou strukturu a zmiňují se v něm hlavní body ŠVP, od základních údajů základní školy, personální, materiální a bezpečnostní podmínky, až po obsah práce v ŠD, časový plán vzdělávání a jiné. ŠVP školní družiny byl vypracován dle §5 odst. 2 školského zákona a ŠVP ZŠ Čkyně pod názvem „Škola pro život“. Tato školní družina je součástí příspěvkové organizace ZŠ a MŠ Čkyně.²²

1.6.2. Cíle ŠVP

V naší školní družině se snažíme v dětech prohlubovat nezávislost, sebedůvěru a kreativitu. Činnost plánujeme výhradně podle tematických celků a podle měsíčního, dnes už celoročního plánu. Klademe důraz na individuální uspokojování potřeb a zájmů žáků, na výběr vhodných aktivit a činností korespondující s odpočinkem a relaxací.²³

²¹ Srov. HEŘMANOVÁ, J.; MACEK, M. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*, s. 53.

²² Srov. Základní škola a mateřská škola Čkyně – *Školní vzdělávací program školní družiny*, s. 2.

²³ Srov. *Tamtéž*, s. 4.

Usilujeme o vytvoření užitečného a bezpečného místa, bojujícího proti negativním vlivům a patologickým jevům a také o to, aby se žák v prostředí cítil dobře, byl spokojený a utvářel si zdravou osobnost. Díky neorganizovaným a zajímavým činnostem, díky odpočinku, ale i díky individuálním či projektovým pracím, prohlubujeme u žáků jejich pozornost, paměť, veškeré smysly, u sportovních aktivit i rychlost a obratnost. Avšak ničím si nezískáte víc školákovo srdce než poutavou a neotřelou hrou, protože hra je nejen zábavná, což je důležité pro děti a baví je to, ale je i naučná, což si žáci mnohdy neuvědomují. Hra je základním stimulujícím prvkem, burcující u žáků zájem a energii, kterou je nutné využít.²⁴

Mezi nejzákladnější úkoly naší pedagogické práce je flexibilní a empatické reagování na situace v daném okamžiku, díky kterému můžeme šetrně a taktně předejít negativní zkušenosti či nepřátelskému sporu mezi žáky. Jak už z názvu našeho školního vzdělávacího programu („Škola pro život“) vyplývá, jsme zde jako pedagogové pro děti, aby výsledkem veškerého našeho snažení by měla být dětská pohoda a kladný zážitek z každodenní návštěvy školy a školní družiny.²⁵

Kdybychom měli přejít k tomu nejhlavnějšímu, tak je to konkrétní a jasný cíl vzdělávání ve školní družině, a tím je na prvním místě všestranný a harmonický rozvoj osobnosti dítěte, osobní růst v oblasti zdravého životního stylu (pohyb, strava aj.) a budování kladných postojů k ochraně životního prostředí. Všeobecný cíl vzdělávání daný školským zákonem je naplňován pomůckami charakteristickými pro zájmové vzdělávání ve školní družině. Mezi další cíle, zmiňované v ŠVP ŠD, patří například prohlubování pozitivního vztahu ke škole, spolužákům, ke vzdělávání a k učení celkově, upevňování kladného vztahu k vychovateli nebo osvojování si základů slušného chování a bezpečnosti.²⁶

²⁴ Srov. Základní škola a mateřská škola Čkyně – *Školní vzdělávací program školní družiny*, s. 4.

²⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 4.

²⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 6.

2. Výtvarná výchova

V této kapitole si přiblížíme charakteristické znaky soudobého pojetí výtvarné výchovy. Nejvíce nás bude zajímat esteticko-výchovná činnost ve školní družině a její zásadní vliv na žáky, kteří jí navštěvují.

2.1. Koncepce výtvarné výchovy

V dnešní době si každý obor prochází rychlým vývojem, ovlivněný hlavně novou a moderní dobou. I ve výtvarné výchově došlo k zásadním změnám. Řada pedagogů se věnovala změnám např. i v RVP. Zaměřili se více na celostní rozvoj osobnosti dítěte, který se projevil v aktualizovaných osnovách.²⁷

Výtvarná výchova slouží jako prostředek ke sdělení něčeho nového, neotřelého, jednoduše originálního. Tímto projevem můžeme sdělovat svojí skrytou myšlenku, radost, ale i úzkost a smutek. Podstatou výtvarného projevu je sdílení. Toto sdílení je považováno za prostředek komunikace, díky kterému vystupuje osobní sdělení.²⁸

V tomto směru, již od dávných dob, kdy se začala rozvíjet lidská kultura, se stávala estetická výchova významným participantem v oblasti kulturního rozvoje člověka. Formuje tak svým způsobem jeho osobnost, charakter, postoj ke skutečnosti. Vzdělávání v oblasti umění, se týká nejen výtvarné, ale i hudební aktivity, tance nebo divadla. Od útlého věku, jak si můžeme všimnout, si děti zpívají, tančí, ale i kreslí. Vidíme to dnes a denně v pedagogickém zaměstnání, u svých dětí, nebo sami u sebe, když si vzpomene na časy našeho dětství. Jsou to činnosti, které se podílejí na rozvoji člověka, jeho mysli, jeho emoční stránky aj.²⁹

Na rozdíl od umělce, žák přemýšlí nad úkolem jinak než umělec sám. Žáci ve svém výtvarném projevu zužitkují pouze způsob uvažování, který je typický pro jejich věkovou kategorii a jejich úroveň potenciálu. Postavy, domečky nebo zvířátka nabývají reality postupem času, rok od roku s vývojovým posunem dětí. Na rozvoji se též podílejí dosavadní zkušenosti žáka, jeho předporozumění a technické dovednosti, můžeme je též nazvat jako pracovní návyky.³⁰

²⁷ Srov. EXLER, P. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*, s. 24.

²⁸ Srov. SYMPOSIUM. *Výtvarná výchova a mody její komunikace*, s. 94.

²⁹ PUNJAB COLLEGES: PGC EDU [online]. Dostupné z: <https://pgc.edu/art-education/>.

³⁰ Srov. ROESELÁ, V. *Techniky ve výtvarné výchově*, s. 11.

Výtvarná výchova má své podstatné zastoupení v RVP ZV. Jako předmět se výtvarná výchova proplétá rámcovým vzdělávacím programem a má své cíle a výstupy. Rozvoj výtvarně-estetických hodnot je základní náležitostí různých typů škol. Jsou to místa, kde prostupují esteticko-výchovné aktivity nejvíce. V této oblasti hraje ale důležitou roli právě i školní družina.³¹

2.2.Cíle výtvarné výchovy

Cílové zaměření výtvarné výchovy, které vyplývá z RVP ZV, se dělí na dvě období. První období se zaměřuje hlavně na rozlišování linií, tvarů, barev a objektů. Zásadní je rozlišování, porovnávání a třídění daných podkategorií. V tvorbě žáků se nepochybně projevují jejich zkušenosti, vjemy, představy a zážitky, které jsou schopné popsat a představit svým spolužákům. Základem je pochopení, že vizuální systémy jsou důležitým prostředkem k poznávání a prožívání.³²

Druhé období navazuje obsahem na vizuálně obrazové vyjádření, ke kterému žák vyhledává vhodné prostředky vznikající na základě vztahu zrakového vnímání k dalším smyslům. Ve výtvarné výchově se objevují i změny z roku 2021, které představují osobitost vnímání uplatňované v přístupu k realitě, tvorbě, ale také k vlastní interpretaci. Základní bod spočívá také v zapojení vizuálního obsahu do komunikace související s artefaktem, který žák sám vytvořil, vybral nebo upravil.³³

2.3.Zakotvení výtvarné výchovy v RVP ZV

Výtvarná výchova v Rámcovém vzdělávacím programu patří do charakteristické oblasti s názvem Umění a kultura. Spolu s hudební výchovou utváří samostatnou vzdělávací oblast, která se zaměřuje na umělecké osvojování světa neboli také osvojování estetickým působením.

Nepochybně se výtvarná výchova, stejně jako ostatní předměty, prolíná tematickými bloky i průřezovými tématy, například environmentální výchovou. Výtvarná výchova navazuje na ostatní předměty pomocí vyjadřovacích prostředků, a to emocemi, pocity, náladami. S tím souvisí fantazie, představivost a kreativita jedince. V období vzdělávání

³¹ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: Netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*, s. 9.

³² RVP ZV: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>.

³³ *Tamtéž*.

na základní škole, je výtvarná výchova postavena na tvůrčím procesu, který se projevuje tvorbou, vnímáním a ztvárněním. Díky této činnosti, dochází k rozvoji vlastního vnímání, myšlení, představivosti nebo citění. Výtvarná činnost nabízí nejen tradiční, ale i nově vznikající vizuálně obrazné prostředky ve výtvarném umění.³⁴

Žák může své osobní a jedinečné pocity a prožitky zapojit do procesu tvorby a komunikace, které vyplývají z možnosti experimentování. Jedinci si mohou díky experimentování odbourat strach, prohloubit odvalu a chuť k činnosti. Žák si uvědomuje, že může uplatňovat vlastní zkušenost při tvoření, vnímání a ztvárnění.³⁵

2.4. Využití a přínos výtvarných činností ve školní družině

Výtvarná výchova a pracovní činnosti se prolínají se školním životem desítky let. Žáci se s nimi setkávají od prvních návštěv mateřských škol, přes základní školu až po střední, ale i vysokou školu. Vnímání a rozvoj estetického citění patří bez váhání k lidskému životu a k lidské kultuře.³⁶

Výtvarná činnost přispívá k estetickému osvojování si přírody, světa člověka a věcí. Avšak není zúžena pouze na práci s barvami, ale patří do ní veškeré činnosti, u kterých žáci uplatňují svůj estetický vztah k realitě. To jsou například různé vycházky, práce s oblíbenými knihami, sportovní či kulturní akce. Veškeré podobné aktivity jsou pro nás a naši skupinu určitou motivací k výtvarné činnosti a rozmanitému tvoření, které školákům přináší nové a citově vzácné a hodnotné zážitky prožívané v družinové skupině. Tyto příjemné a pro děti hřejivé pocity se značně podílejí na utváření sociálního klimatu družinového kolektivu.³⁷

Oddechové činnosti dětem poskytují prostor pro volné kreslení, práci s dětskou literaturou, s ilustracemi a barvami. Výtvarné aktivity můžeme využít také při soutěžích venku, na školní zahradě, při kreslení křídami na beton, při utváření obrazců z nalezených přírodnin nebo když malujeme na kamínky. Nezapomíná se ani na pracovní-technickou činnost v podobě práce s papírem, textilním materiálem, s plasty aj, při kterém žáci

³⁴ RVP ZV: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>.

³⁵ *Tamtéž*.

³⁶ Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 96.

³⁷ Srov. BLÁHA, V. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině*, s. 190.

poznávají hlavně estetickou důležitost materiálu.³⁸ Při takových aktivitách je užitečné dát dětem rozlet, nechat proudit jejich myšlenky a fantazii, umožnit jim svobodně vybírat a kombinovat materiály, nechat je objevit krásu ukrytou v předmětech, respektovat osobní a svérázné sebevyjádření. Díky takovým momentům mohou vzniknout nové, neotřelé artefakty.

Tvůrčí činnosti, hry a pokusy s materiály podléhají i kvalitní motivaci a metodám hodnocení. Při výtvarných činnostech apelujeme hlavně na radost z vlastní činnosti a chuť, která nám může přinést milé výsledky a potěší to naši emoční stránku.³⁹

2.4.1. Rukodělné činnosti ve školní družině

Na výtvarnou výchovu můžeme navázat i rukodělnými neboli také nazývanými praktickými činnostmi. Přičemž některé výtvarné aktivity zahrnují i složku realizační, jejíž podstata je na pomezí činností výtvarných a rukodělných. Kdybychom měli hledat výhody jak výtvarných či praktických činností, došli bychom k závěru, že tyto aktivity zahrnují převážně práci jemné motoriky. Úchop tužky, správné držení nůžek, ale i prach obvyčejné mačkání papíru nebo modelování z modelovací hlíny, toť vše zahrnuje důkladné procvičování a progres jemné motoriky.⁴⁰

Pokud bychom se zamysleli, co žákům může přinést vhodný výběr činností, tak je to rozhodně rozvoj v oblasti žákovi kreativity, zásadní vliv v oblasti charakterových vlastností, jako je např. preciznost, důkladnost nebo trpělivost.⁴¹

2.4.2. Bezpečnost a hygiena při výtvarných/rukodělných činnostech.

Co se týče jakékoliv tvořivé nebo sportovní aktivity, každá nese svá rizika a měli bychom se k nim stavět zodpovědně. Při práci ať už na výtvarné či praktické výchově, je nutno dohlížet na práci s ostrým nebo špičatým materiálem a předejít možnosti píchnutí se nebo říznutí se. Dbát zvýšené opatrnosti např. s horkým materiálem a požadovat po žácích pracovní ochranné oblečení. Sledovat musíme i práci s nůžkami a jejich správný úchop.

³⁸ Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 96

³⁹ Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 97.

⁴⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 99.

⁴¹ Srov. *Tamtéž*, s. 99.

Dávat si velký pozor na to, aby rizikové materiály byly včas sklizeny z pracovního místa a mít jistotu, že s nimi žáci nepracují sami.⁴²

Je důležité, aby si žáci osvojovali pracovní návyky. Jejich automatickou činností by se mělo stát uspořádání prostoru a pracovního místa při průběhu činnosti, průběžné uklízení přebytečných odpadků, dodržovat hygienu a patřičně si po odvedené práci umýt ruce.⁴³

⁴² Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 96.

⁴³ Srov. *Tamtéž*, s. 102.

3. Environmentální výchova

V dnešní době se většina z nás setkává s různými ekologickými pojmy, radami, projekty, ale i městskými průvody nebo festivaly. Spousta lidí se otevřela a našla v ekologickém způsobu života. To zahrnuje nejen třídění odpadu, ale i šetrné zacházení s vodou, elektřinou, s jídlem, oblečením, životním prostředím aj. Kdysi dávno byly ekologické problémy považovány za okrajové, a ne tak podstatné, dnes se ale dostávají do středu naší pozornosti.⁴⁴

3.1. Vymezení environmentální výchovy

Prvopočátky environmentální výchovy vycházejí, koncem devadesátých let, z ekologické výchovy. Nejedná se o velké novinky v teoretické oblasti, ale pouze o nově zaváděný pojem Ministerstvem životního prostředí. Toto pojetí se uplatňuje v Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Tento název byl přijat vládou na podzim roku 2000. Avšak o pojmenování daného oboru se vedly spory, protože environmentální výchova se může zdát pouze jako popis vnějšího prostředí člověka, nikoliv také o jeho zpětnou vazbu na životní prostředí. Dnes se setkáváme s termíny jako je výchova pro trvale udržitelný rozvoj nebo výchova k udržitelnému životu. Ať už budeme používat v pedagogické praxi slovní spojení environmentální nebo ekologická výchova, dojdeme k stejnocennému výsledku.⁴⁵

Pojem ekologická či environmentální výchova je však poměrně složité konkrétně a jasně vymezit. Pokud bychom se zabývali transformací lidského myšlení, zaměřením hodnot nebo jednáním jedinců nebo skupiny, které vede k uvážlivému postoji k přírodě a problémům spjatý s ní, mluvíme o výchově. Avšak kdybychom kladli větší důraz na slovo ekologická či environmentální, rozumíme tím vymezení teoretické nebo praktické výuky různých odvětví či oblastí spojeným s globálními ekologickými problémy.⁴⁶

Environmentální výchova je proces, který ať už jednotlivcům nebo skupině, umožňuje zkoumat problémy, týkající se životního prostředí a přírody, můžeme to též

⁴⁴ Srov. SAUGOUT, N.; ICHBIAH, D. *Život pro planetu Zemi: 365 tipů pro každodenní ekologický život*, s. 7.

⁴⁵ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou (metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy)*, s. 13.

⁴⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 14.

nazvat jako environmentální problémy. Důležitou roli hraje zapojení jednotlivců do řešení problémů. Jako učitelé jim můžeme pomáhat podnikat kroky ke zlepšení úrovně našeho životního prostředí. Výsledkem je hlubší porozumění, informovanost o situaci a také prostor pro vlastní rozhodnutí. Dnes se můžeme setkat s širokou škálou nabídek vzdělávacích kurzů, přednášek, besed nebo projektových či výukových jednotek připravené odborníky, díky kterým můžeme prohlubovat žákům jejich povědomí o aktuálních problémech. Můžeme ovlivnit, jak se k nim oni, jako představitelé budoucí generace, mají stavět.⁴⁷

3.2.Cíle environmentální výchovy

Enviromentální výchova považuje za svůj hlavní cíl uvážlivé ekologické chování a jednání. To znamená, že člověk se rozhoduje tak, aby bral v potaz různé dopady jeho rozhodování na životní prostředí a přírodu. Jako lidé také nesmíme zapomínat na možnosti zlepšení nejen kvalit životního prostředí, ale i lidského života, protože my utváříme přírodu, ale příroda vytvořila nás, a tak bychom se k ní měli chovat. Úkolem environmentální výchovy pak je vybavit k tomuto cíli žáky odpovídajícími vědomostmi, zručností a inspirací, vychovat je tak, aby měli jasný pohled na přírodu a zacházení s ní.

48

Oproti pouhým informacím na internetu s environmentálním potenciálem, má enviromentální výchova a vzdělávání několik výhod. V první řadě zvyšuje povědomí a znalosti o environmentálních problémech, zároveň napomáhá jednotlivcům ke kritickému myšlení. Také zlepšuje dovednosti k řešení problémů a napomáhá k vlastnímu rozhodování u každého jednotlivce.⁴⁹

Ve výsledku jde širokou škálu výchovně-vzdělávacích cílů. Zahrnují především podílení se lidstva na současném i budoucím stavu naší planety, to, jak se člověk všeobecně chová dnes, bude mít vliv na život následující generace. Nelze vynechat

⁴⁷ *United States Environmental Protection Agency: EPA* [online]. Dostupné z: <https://www.epa.gov/education/what-environmental-education>.

⁴⁸ NPI: Národní pedagogický institut České republiky. Metodický portál [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4001>.

⁴⁹ *United States Environmental Protection Agency: EPA* [online]. Dostupné z: <https://www.epa.gov/education/what-environmental-education>.

ohleduplné zacházení s přírodními zdroji. Schopnost člověka postavit se zodpovědně ke společenským problémům a otázkám týkajících se péče o přírodu. Snažit se vybudovat u lidí správnou hodnotovou orientaci vedoucí k rozumnému a šetrnému způsobu života.⁵⁰

3.3. Zakotvení environmentální výchovy v RVP ZV

Kdybychom chtěli vymezit enviromentální výchovu do oblasti vzdělávání, tak se v pedagogických ohledech řadí k takzvaným průřezovým tématům. Průřezová témata představují v RVP ZV oblasti současných problémů dnešního světa. Stávají se významnou, neoddělitelnou a povinnou složkou základního vzdělávání. Jsou jejím důležitým formativním prvkem, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti vědomostí a dovedností, ale i jeho postojů a hodnot. Průřezová témata lze zařadit do obsahu vyučovacích předmětů, či je prezentovat jako samostatné projekty, tematické dny, kurzy nebo semináře.⁵¹

Projektová výuka může být velice významný činitel v propojení všech dosavadních poznatků, zabráňuje nejednotnosti jednotlivých oblastí, nízké motivaci nebo dokonce odklonění se od praktických zkušeností. Projekt jako takový, pomůže žákům v získání znalostí, které dovedou později při řešení problému sami aplikovat. Sám o sobě je velice vhodným způsobem výuky, obzvlášť když do ní zapojíme různá ekologická témata, která přímo vyzývají k využití poznatků z různých předmětů, jako je například přírodověda nebo výchova ke zdraví.⁵²

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy se průřezové téma Environmentální výchova dělí do tematických okruhů, díky kterým mohou žáci danou problematiku vztahu člověka k přírodě snáze pochopit a uvědomit si svoji odpovědnost

⁵⁰ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou (metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy)*, s. 15.

⁵¹ RVP ZV: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>.

⁵² Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou (metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy)*, s. 95.

za budoucnost. Žáci přijdou také na to, jaké jsou základní podmínky života. Jedním z daného okruhu environmentální výchovy je ekosystém, dotýkající se lesů, polí, lidských sídel, kulturní krajiny aj. Mezi další odvětví patří základní podmínky života, jako je voda, ovzduší, půda, přírodní zdroje aj. Mohla bych zmínit také lidské aktivity a problém životního prostředí a v neposlední řadě právě vztah člověka k prostředí, naznačující ochranu prostředí např. v obci, náš životní styl, týkající se spotřeby věcí nebo prostředí a zdraví aj.⁵³

Výchova a vzdělávání v oblasti environmentální neboli ekologické výchovy se dá uplatňovat i v oblasti zájmových kroužků. Mimo to, že je důležité prohlubovat vědomí žáků o dané oblasti, dopřává zájmový kroužek, například školní družina, také příležitosti pro zvýšení žákova sebevědomí, pocitů sounáležitosti se svojí skupinou a schopnost projevit a říct svůj vlastní názor či nápad. Při družinových ekologických aktivitách, bychom mohli zmínit takový projektový Den Země, nebo Den stromů a zvířat. Pro takové aktivity je zapotřebí hlubší porozumění ze strany žáka, pochopení důležitosti vztahu k přírodě.⁵⁴

⁵³ RVP ZV: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>.

⁵⁴ Srov. MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou (metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy)*, s. 129.

4. Propojení mezi výtvarnou a environmentální výchovou

Na první pohled nemusí být každému jasné, jakým způsobem je propojena výtvarná a environmentální výchova. Každý z nás se v průběhu svého života setkal s hodinou výtvarné výchovy, která v sobě nesla environmentálními prvky. Člověk poznává estetické stránky života, za pomoci přírody a přírodních věcí. Osvojování si přírodních artefaktů, které výjimečným způsobem rozvíjí výtvarné vnímání.⁵⁵

Z přírodního hlediska jsou poutavé hlavně neobvyklé tvary a struktura přírodnin, které mají dominantní postavení v krajině. Podněcování zájmu přichází ve chvíli, kdy se objevují aktivity orientované na přírodu a přírodní prvky. Probuzený zájem u žáků přináší z jejich strany pozitivní vliv na utváření a ochranu prostředí např. ve školní družině. Díky tomu se utváří u žáků předpoklady pro budoucí chování a jednání.⁵⁶ Měli bychom žáky vést k tomu, aby se oni sami starali o přírodu a životní prostředí, vzhledem a prostorami školy začínaje a chováním se doma a k domovu konče. Je důležité, aby si žáci uvědomili, že to, jak vypadá naše okolí, závisí na přístupu člověka, protože člověk má obrovský vliv na vzhled a stav prostředí. Ať už to bude pozitivní vedení rodičů nebo učitelů, má jejich ovlivňování ohromný vliv na budoucím přístupu žáků ve vztahu k přírodě.⁵⁷

Učitelka nebo vychovatelka ve školní družině může podporovat u žáků jejich pozitivní vztah k přírodě tím, že s nimi bude podnikat různé vycházky a vystavovat je kontaktu s přírodou. Ovšem nejvíce posílíme budování daného vztahu tak, že do poznávání a učení zapojíme některý druh umění, tím v našem případě myslíme konkrétně výtvarnou výchovu.⁵⁸

Umění je nitrem našeho lidstva, představující interní chod společnosti a našich společenství. Náš svět a fungování lidské společnosti můžeme reflektovat právě pomocí umění. Životní prostředí, příroda a její skrytá hloubka a krása, je ve velmi hlubokém a

⁵⁵ Srov. BLÁHA, V. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině*, s. 191.

⁵⁶ BLÁHA, V. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině*, s. 193.

⁵⁷ Srov. BLÁHA, V. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině*, s. 195.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 196.

neoddělitelném vztahu s uměním. Umělci vytvářejí nová umělecká díla za pomoci využití neobvyklého materiálu, pocházející z přírody. Tím, že je člověk v neustálém kontaktu s přírodou, nejen v oblasti umění, dochází k velkému rozmachu myšlenek směřující k horoucí péči o životní prostředí.⁵⁹

4.1. Využití netradičních materiálů při výtvarné činnosti

Nic se nemění na tom, že si všechny děti, a to v každém ročním období, hrají venku, v přírodě. Tento fakt potvrzují i pravidelné vycházky, jak v mateřské škole, tak ve školní družině. Kromě naučných a přírodovědných vycházek, mohou zažít děti různé poznávací hry. Nejen, že dané přírodniny vidí, ale mohou si je také osahat. K sběru patří například kaštiny a žaludy, na podzimní tvoření, nebo spadané listí, nebo sbírání spadaných bobulí. Můžeme ale s radostí potvrdit, a tak to v praxi bývá, že si děti rády svoje nálezy schovávají nebo z nich tvoří něco pěkného mamince nebo babičce. Nálezy přírodnin jsou velice různorodé, mají jiné tvary a jinou strukturu.⁶⁰ Proto si myslím, že jsou pro děti velice zajímavým a naučným materiálem, který nejen vzbuzuje kladný vztah k přírodě, ale zároveň podněcuje k rozvoji kreativity.

S přírodninami, ať už větším či drobnějším materiálem, se dá pracovat rozmanitě. Svazujeme, či lepíme, nebo navlékáme, ale také z nich můžeme vytvořit pestré mozaiky, podzimní skřítky, náhrdelníky a náramky pro maminky, nebo podzimní dekorace a ozdůbky do našich domovů.⁶¹ Jsem přesvědčena, že každá maminka, babička nebo sestřička a tetička, ocení od svého malého tvůrce jakýkoliv výrobek, který vytvořil sám a od srdce. Takových výrobků si ceníme nejvíce.

Ovšem můžeme se při tvoření zaměřit také na využití činností, zaměřených na recyklování. Sama беру recyklování a věci týkající se naší Země za podstatné a v dnešní době za velice aktuální. Víme, že produkce odpadu rapidně stoupá a je velice důležité

⁵⁹ Srov. JULIE'S BICYCLE. *The arts and environmental sustainability*, s. 5.

⁶⁰ Srov. KICKBUSH, A.; RITTER, U.; STEINMEYER, M. *Tvoříme z přírodních materiálů: Nejhezčí nápady pro šikovné ruce*, s. 7.

⁶¹ Srov. HÁJEK, B.; PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 101.

jeho správné třídění. Ovšem, je také možnost dané odpady kreativně přeměnit a vytvořit z nich nějaké další a použitelné dárky či dekorace.⁶²

Nevyužité věci či materiál se dá tvořivě zpracovat. Může nám nadále sloužit a dělat radost. Udělá radost nejen nám, ale jistou měrou uleví i přírodě. Mezi použitelné recyklované materiály patří například často používaná papír nebo karton, kov, plast, textil, kůže, sklo nebo nějaká přírodnina k tomu.⁶³

⁶² Srov. KOLEKTIV ČASOPISU AMOS. *101 Výtvarných nápadů s Amosem: Recyklace*, s. 5.

⁶³ Srov. *Tamtéž*, s. 8.

5. Výukové metody

Tato kapitola se bude zaměřovat na bližší pojetí výukových metod. Nás bude zajímat především historie a prvotní koncepce projektové výuky. Téma projektové výuky je jednou z podstatných složek této bakalářské práce.

Výukové metody, stejně jako veškerá pedagogická odvětví, si prošly dlouhým historickým vývojem. Došlo k různým změnám např. v pojetí výuky, školy, výukových koncepcí. Metody se proměňovaly dlouhá staletí v závislosti na společenských podmínkách vyučování.⁶⁴

Na začátku 20.století přinesla několik nových způsobů vyučování až reformní pedagogika. Základní změnou byla změna v pojetí a postavení žáka a učitele. Žák se stal aktivním subjektem ve výuce, který se svým kreativním úsilím podílí na dosažení stanovených cílů. Důraz byl kladen především na samostatnost žáka, jeho kreativní práci, ale hlavně na aktivitu ve výuce. Do těchto vyučovacích metod, podněcující žakovu aktivitu, patří rozhovor, diskuse, ale i problémová nebo projektová metoda.⁶⁵

Pojem metoda je odvozen z řeckého slova „methodos“ a vyjadřuje tak cestu směřující k cíli. Označuje nám jisté návody nebo postupy, díky kterým můžeme dosáhnout cíle. Slouží jako rozhodující prostředek k dosahování vytyčených cílů v jakékoliv uvědomělé činnosti. Dle Maňáka a Švece je výuková metoda cestou, po níž se žák ve škole ubírá a jeho směr mu ostatní činitelé usnadňují. Žák na své vzdělávací cestě iniciativně aplikuje osobitou učební aktivitu. Způsoby výuky lze definovat podle Maňáka stručně jako systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků vedoucí k dosažení stanovených cílů.⁶⁶

V dnešní době jsme schopni najít velmi mnoho různých klasifikací vyučovacích technik z různých zdrojů. Ovšem nejčastěji je citována komplexní klasifikace výukových

⁶⁴ Srov. VALÍŠOVÁ, A., KOVAŘÍKOVÁ, M. *Obecná didaktika: a její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*, s. 70.

⁶⁵ Srov. ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika: Pro studium a praxi*, s. 132.

⁶⁶ Srov. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*, s. 21

metod podle J. Maňáka, se kterým se ztotožňuje ve svých studiích také Z. Kalhous, O. Obst nebo J. Skalková. Do velice nové a poměrně výstižné klasifikace patří kombinovaný pohled na způsoby výuky podle J. Maňáka a V. Švece, kteří je rozdělili podle úrovně žákovy aktivity, samostatnosti žáka a stupňující se složitosti výukových vazeb. Společně je rozdělili podrobně do tří základních skupin: klasické výukové metody, aktivizující výukové metody a komplexní výukové metody.⁶⁷

Komplexní metody J. Maňák a V. Švec vymezují jako „*složitě metodické útvary, které předpokládají různou, ale vždy ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického systému, jako jsou metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky nebo životní situace, jejich sjednocujícím prvkem je vždy výuková metoda.*“⁶⁸

Tyto výukové metody jsou označovány také jako inovativní. Oproti jiným výukovým metodám, jsou tyto metody náročnější na jejich přípravu, neobejdou se bez materiálního zajištění. Taktéž se neobejdeme bez důkladné přípravy ze strany žáka na tento typ vzdělávání. Do této bohaté skupiny komplexních metod se řadí například skupinová a kooperativní výuka, výuka dramatem, kritické myšlení, anebo právě projektová výuka.⁶⁹

5.1. Projekt

V dnešní době se často setkáváme s pojmy projekt, projektová metoda, projektové vyučování nebo projektový den. Projekt se stal trendem, který na svých školách praktikuje stovky učitelů. Projekty se mohou odehrávat všude, ve škole, na výletě nebo na hradě či v muzeu. Žáci hledají, zjišťují, pozorují, řeší problém, rozšiřují si obzory. Projekt, jako jeden z mála, je vyučovací metodou, která rozvíjí velice širokou škálu dovedností.⁷⁰

⁶⁷ Srov. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*, s. 46

⁶⁸ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*, s. 131

⁶⁹ Srov. ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice: s praktickými ukázkami*, s. 55.

⁷⁰ Srov. TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVORÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*, s. 9.

Projektové vyučování je svou myšlenkou starší více jak sto let. Základem projektového vyučování byla americká pragmatická pedagogika, a objevila se především v dílech J. Deweyeho a W. H. Kilpatricka. Základním východiskem pro Deweyeho bylo pojetí školy jako součástí života. Učení se děje pomocí řešení životních problémů a situací. Kilpatrick považoval projektové vyučování více za prostředek k výchově charakteru a osobnosti než za metodu rozvíjení poznatků. V širším pojetí je metodou, která nám pomáhá k překonávání překážek.⁷¹

Projekt sloužil, převážně v USA, k výchově občana, který bude aktivně stát při své demokratické společnosti. Svoboda, samostatnost žáka a jeho odpovědnost při plnění úkolu byly zásadní. Díky ostré kritice společnosti a potřebě naplnit učební osnovy tak, aby se více přiblížily k životu žáků a aby pomohly žákům více se ponořit do učiva, byly projekty nahrazeny osnovami podle předmětů.⁷²

V českých školách se projekty objevovaly hlavně na obecných a měšťanských školách. Žákům bylo umožňováno tzv. samoučení, vlastní činnost žáka a jeho vlastní objevování. Ale jelikož žákům často unikala podstata úkolu, vzhledem k zadání nepřiměřených jejich věku, se začaly uplatňovat projekty, které připravil učitel. Žáci si mohli vybrat konkrétní otázky, způsob řešení, pomůcky a čas, kdy se projektu budou věnovat. Díky uzákonění rámcových vzdělávacích programů a tvorbě školních vzdělávacích programů, se pro aplikace projektového vyučování naskytla velmi příznivá situace. Projekty se staly v současné škole oblíbeným prostředkem k naplnění vytyčených vzdělávacích cílů.⁷³

Hlavní cíl školy 21. století je příprava žáků na celoživotní učení a důraz na rozvoj sociálních dovedností. V tomto případě se projektové vyučování uplatňuje jako velice významný prostředek k naplnění těchto cílů.⁷⁴

⁷¹ Srov. DVOŘÁKOVÁ, M. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*, s. 11, 13.

⁷² *Tamtéž*. s. 27; s. 148.

⁷³ Srov. TOMKOVÁ, A.; KAŠOVÁ, A.; DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*, s. 12, 13.

⁷⁴ Srov. DVOŘÁKOVÁ, M. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*, s. 147.

5.2. Definice projektu podle různých autorů

M. Kubínová nahlíží na projekt jako na typ vzdělávací strategie. Podle ní je projektové vyučování strategií, která je založená na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení.⁷⁵

J. Maňák zařazuje projektové vyučování mezi metody. Projekt definuje jako „komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou s životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.“⁷⁶

J. Kratochvílová vymezuje projektové vyučování jako výuku založenou na projektové metodě. Definuje projektovou metodu jako „uspořádaný systém činností učitele i žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslů projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce.“⁷⁷

L. Zormanová ve své publikaci uvádí, že J. Valenta chápe projekt jako souhrn myšlenek účelně seskupených okolo důležitého centra praktického vědění, zkušenosti, směřující ke konkrétnímu výchovně-vzdělávacímu cíli. Je však pojímán i jako specifický způsob zpracování obsahu vyučování, jako jedna z variant způsobu koncentrace učiva.⁷⁸

Podle S. Velínské, kterého ve své knize uvádí J. Kratochvílová, je projekt „určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.“⁷⁹

⁷⁵ TOMKOVÁ, A.; KAŠOVÁ, J.; DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*, s. 13.

⁷⁶ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*, s. 169

⁷⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, J.. *Teorie a praxe projektové výuky*, s. 35.

⁷⁸ *Tamtéž.* s. 95.; TOMKOVÁ, A.; KAŠOVÁ, A.; DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*, s. 13.

⁷⁹ KRATOCHVÍLOVÁ, J.. *Teorie a praxe projektové výuky*, s. 34.

Podle pedagogického slovníku je projekt vyučovací metodou, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých témat (projektů) a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním.⁸⁰

Projekt je specifickým typem učebního úkolu. Žáci si mohou zvolit téma a jeho směr zkoumání. Je důležité, aby sami převzali odpovědnost za řešení problému spjatým s tématem.⁸¹

5.3. Využití projektu při výtvarných činnostech

Projekty ve výtvarné výchově slouží jako cesta, která umožňuje naplnění těch výchovně-vzdělávacích cílů, které žáci společně s učitelem zkoumají. Jde o cíle rozvíjející základní myšlenku a problém týkající se tvorby. Základem projektu je osobnostní rozvoj a nezávislé ztvárnění zadaného tématu práce. Výtvarná výchova propojená s projektovou výukou umožňuje tvorbu po sobě jdoucích a navazujících úkolů.⁸²

Při přípravě projektu, i výtvarného, je důležité držet se jasně stanovených kritérií, ke kterým řadíme například celkový vzhled projektu, věk účastníků projektu a s tím související i jejich vývoj v oblasti rozumové i motorické. Důležité je vedení projektu pedagogem, který svým přístupem a schopnostmi značně a v pozitivní míře ovlivňuje jeho průběh. Žáci nejsou pouze přihlížející, jelikož je učitel zapojuje do samotné přípravy projektu, výběru tématu i postupů. Žáci tak mohou využít svůj kreativní potenciál a prosadit tak vlastní způsob výtvarného projevu. Jak učitel, tak žáci mají o způsobu práce jiné představy, ale aktivní vstup žáků do projektu umožňuje přínos nových nápadů mladší generace.⁸³

Pedagog, který zařadí projekt do své výtvarné výchovy, mění pojmání světa. Díky této metodě se výtvarně-výchovná práce stává pro žáky zábavnější a přitažlivější, svým

⁸⁰ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 226.

⁸¹ KASÍKOVÁ, H.. *Kooperativní učení, kooperativní škola*, s. 49.

⁸² Srov. EXLER, P. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefaktickými postupy*, s. 17.

⁸³ *Tamtéž*, s. 22.

způsobem i snadněji uchopitelná. Odbourání nechuti a nezájmu žáku můžeme docílit také individualitou jednotlivých úloh, různými a nevyzkoušenými výtvarnými technikami nebo materiálem, který není při výtvarné činnosti obvyklý.⁸⁴

⁸⁴ Srov. EXLER, P. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*, s. 23

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Realizace výtvarně výchovného projektu

6.1. Úvod

Praktická část mé bakalářské práce je postavena na vytvořeném výtvarně výchovném projektu. Projekt je koncipován pro školní družinu po názvem „*Družina s přírodou*“. Realizovala jsem ho při svém zaměstnání na Základní a mateřské škole ve Čkyni. Podstata projektu tkví v zapojení environmentálních prvků do běžné výtvarné činnosti při školní družině. Ve školní družině se dle několika článků a výroků rodičů počítá pouze s hlídáním dětí, hlavně tak, aby nepřišly k úrazu, než si je někdo vyzvedne. Ve většině případů se ani nepočítá s tím, že se s dětmi ve školní družině různým způsobem pracuje a že nabídka aktivit je pestrá a rozvíjí osobnost žáka ve všech oblastech.

Koncipovala jsem projekt tak, aby se v něm nejvíce odrážely prvky environmentální výchovy. V dnešní době bychom měly na toto průřezové téma brát zřetel. Důležité je, aby se žáci s danými environmentálními problémy seznamovali, měli o nich přehled a měli také šanci s k nim vyjádřit. Jejich vztah ke skutečnosti a životnímu prostředí bude pro budoucí generace klíčový, a jejich zájem můžeme prohloubit rozmanitými a neotřelými činnostmi.

Jak jsem měla podle původního plánu jasno, projekt byl realizován na Základní a mateřské škole ve Čkyni. Projekt jsem realizovala v období od září do prosince, kdy jsme měli možnost vyzkoušet různé typy aktivit. Mým záměrem bylo se věnovat převážně podzimní a zimní tematice, do kterých se hodí použití daných materiálů. Pracovala jsem s dětmi ve věku od 6 do 8 let. Počet účastníků se pohyboval v rozmezí 15–20. Vzhledem k zprostředkovaným činnostem, jsem veškerý materiál pro aktivity měla k dispozici. Případné přírodniny donesli sami žáci nebo nám je poskytl les. Využívali jsme jak základní výtvarné pomůcky dostupné běžně ve školní družině, tak netradiční netypické materiály zajímavé jak svojí strukturou, tak možnostmi zpracování.

Při tvorbě praktické části jsem vycházela hlavně z poznatků získaných v teoretické části, tedy z odborné literatury a internetových zdrojů. Aplikovala jsem svoje dosavadní poznatky získané při vysokoškolském studiu a také získané zkušenosti ze svého zaměstnání, které se ubírají směrem školní družiny. Chtěla jsem do školní družiny vnést doposud něco pro mne a žáky neozkoušeného a zajímavého. Vytvořit

takové činnosti, které se svým konceptem vznesou nad obyčejné a známé činnosti. Při aktivitách měli žáci možnost pracovat sami nebo se radit se skupinou. Vzhledem k věku žáků, jim bylo vše potřebné k výtvarné činnosti řečeno. Koncipované aktivity umožňovaly rozvoj kreativity, originality a dětského výtvarného potenciálu.

6.2.Cíl výtvarně výchovného projektu

Hlavním cílem vytvořeného projektu je vnesení prvků environmentální výchovy i do zájmového vzdělávání, a to pomocí několika výtvarných aktivit koncipovaných na použití netradičních materiálů a technik. Dané aktivity mají u dětí vzbudit větší zájem a starost o přírodu a péči o ní. Daný cíl mi napomáhaly plnit stanovené výtvarně-vzdělávací aktivity. Tyto aktivity a jejich dílčí cíle jsem stanovila s ohledem na danou aktivitu, věk a použité materiály. Projekt s ohledem na zaměření nese název „*Družina s přírodou*“.

6.3.Průběh činností

Činnosti byly realizovány, jak jsem již psala výše, na Základní a mateřské škole ve Čkyni. Tato základní škola pro mne byla jasnou volbou. Projekt jsem realizovala ve svém zaměstnání, s předchozí domluvou u vedení školy. Vedení školy mne v realizaci projektu podpořilo, tudíž mi v uskutečnění nic nebránilo. Zvolila jsem si děti ve věku 6-8 let, protože jsou to ti, kteří dochází ke mně do oddělení. S dětmi se tedy dobře znám a vztah je otevřenější. Je to také skupina plná elánu, nadšení, hlavně z nových a zajímavých prací.

Měla jsem možnost přesunout výtvarnou činnost přímo do venkovního prostředí. V různých článcích jsem se dočetla, že přímý kontakt s přírodou napomáhá k lepšímu fyzickému a psychickému zdraví, k lepšímu sociálně zdravému chování. Kontakt s přírodou se také odráží v jejich odpovědném postoji k životnímu prostředí. Pozitivní vliv se projevuje také v dětské pozornosti, lepším soustředění a také v snazší komunikaci, pozitivnějším naladění a v motivaci. Tudíž jsem děti i se zbytkem přírodního materiálu vzala do lesa, kde měly možnost stavět domečky pro lesní skřítky.

Při představování výtvarné aktivity jsem zmiňovala její námět, úkol, s jakou technikou budeme pracovat, také materiál, se kterým budeme dílo vytvářet. Poté přišel samotný průběh aktivit. Po skončení činnosti následovalo hodnocení a reflexe realizované práce.

6.4.Realizované výtvarné činnosti

6.4.1. Houby rostou (nejen) v lese

Námět

Houby rostou (nejen) v lese

Úkol

Pomocí kloboučku od plata vajíček a papírové trubky vytvořit houbu, pomocí donesených přírodnin ji zasadit do jejího přirozeného prostředí. Žáci mají svobodnou volbu a je čistě na jejich svobodném a smysluplném uvažování, které ruličky a kloboučky na výrobu houby zvolí. V zásadě je také důležité, aby žáci byli schopni vytvořit objekt, který bude schopný samostatně stát (například na zahradě školy pod stromy). Důležité je také sestavení kompozice daného objektu.

Výchovně-vzdělávací cíle

Kognitivní cíl

- Žák pojmenuje druhy přírodních materiálů, které přinese
- Žák navrhne skladbu výtvoru – houby a jejího prostředí

Afektivní cíl

- Rozvoj citového vztahu k přírodním materiálům

Psychomotorický cíl

- Rozvoj jemné motoriky při práci se štětcem a při lepení

Motivace

„Dobrý den děti. Dnes bychom si ve školní družině pověděli něco o houbách v lese. Proč myslíte, že si o nich budeme dnes povídat?“ Děti odpověděly, že teď houby v lese rostou a že je sbíráme, protože je jíme, sušíme nebo nakládáme. Zeptala jsem se jich: „Kdo z vás byl před pár dny na houbách?“ Děti zvedaly postupně ruce a byla jich většina. Poté jsem se jich zeptala: „Jaké houby tedy znáte?“ Děti postupně odpovídaly že znají hřib, křemenáč, bedlu, lišku, suchohřib, klouzky nebo masáky (k upřesnění

toho, jak houby vypadají, jsem využila obrázkové karty). Položila jsem jim další otázku: „Nezapomněli jsme vyjmenovat ještě jednu důležitou, výraznou a jedovatou houbu, kterou bychom sbírat neměly?“ Děti hned odpověděly, že je to muchomůrka, také podle nápoředy barvy. „Děti, co říkáte na to, že bychom si nějakou houbu vytvořily?“ Před výrobou bylo naším základním úkolem navštívít les. Dětem jsem pověděla, že naše cesta povede ke včelínu do malého lesa na kraji louky, motivací pro ně byla samotná vycházka do přírody a sběr přírodnin na výrobu objektu.

Technika

Malování temperami, lepení tavnou pistolí

Materiál a pomůcky

Tempery, štětce, nůžky, plato od vajíček, papírové trubičky, přírodniny

Časová dotace

2x45 minut

Průběh činnosti

Děti měly po přivítání a úvodní motivaci k dispozici několik druhů materiálů. Jelikož skupinka v tuto dobu nebyla kompletní, její počet byl menší. Avšak její práce byla sjednocená. Skupina se sama rozhodla pro tvorbu muchomůrek červených, její výběr materiálu byl jasný. Jejich samostatná práce vedla k vytvoření několika muchomůrek sestavením ruličky a kloboučku. Nohu houby přetřely bílými temperami a klobouček s červenými, později následovala jemná práce se štětcem za účelem vytvoření bílých puntíků jako detail pro muchomůrku. Před další prací si uklidily pracovní plochu od barev a palet. Následná činnost spočívala ve vytvoření lesní kompozice. Každý měl k dispozici několik druhů přírodnin. Připravily si dřevěná kolečka, na která houby posazovaly s mechem. Měly možnost si vybrat menší nebo větší kolečko, a utvořit tak buď dvě kolečka po jedné houbě nebo jedno kolečko s dvěma houbami.

Hodnocení

Při tvůrčí činnosti jsem hodnotila schopnost racionální analýzy, nalézt alternativní řešení k sestavení výrobku. Dále jsem hodnotila originální výrazový projev každého

jednotlivce, který se vztahoval ke kompozici artefaktu. Také jsem hodnotila práci se štětcem při malování temperami a přesnost lepení jednotlivých částí.

Reflexe realizované činnosti

Děti dostaly do nabídky úzké i široké ruličky, a stejně tak i různě tvarovaná plata od vajíček. Pro utvoření daného přírodního artefaktu měly děti v nabídce několik druhů přírodnin (různé listy, žaludy, kaštany). Na volbu podstavce měli k dispozici kolečka z kulatin. Bylo čistě na jejich smysluplném uvažování, které ruličky a kloboučky na výrobu houby zvolí. Přátelská a spolupracující skupina si vybrala jednotně, že budou tvořit muchomůrku červenou. Skupina byla schopná smysluplné syntézy a volila výraznější a svou barvou jasnější houbu, která díky své pestrosti nezanikne mezi podobnými barvami přírodnin, jako třeba hříbek. Muchomůrka pro ně byla jasnou volbou, i díky jejím bílým tečkám.

Jako první se po rozboru žáci soustředili na malbu a sestavení muchomůrky. Při barvení klobouku a nohy měli žáci správný úchop štětce, což jim napomáhalo k přesnější a detailnější práci. Dosazení puntíků na muchomůrku odložili na později, po zaschnutí červené barvy, aby se jim barvy nesmíchaly. Při zasychání houby si žáci vybírali, jakým směrem půjde jejich výtvar a co bude záměrem. Někteří za dominantní zvolili mech, ve kterém houba sídlila, někteří volili za důležitější listí a ostatní přírodniny, které se okolo houby v lese povalují. Ať už zvolili jakoukoliv jim příjemnější a líbivější variantu, neodpoutali se od reálného vzhledu.

Slabší stránku bych u žáků viděla při celkovém sestavování díla. Někteří měli tendenci na svůj podstavec nasadit všechny druhy přírodnin, tím se houba stávala v díle submisivní a zanikala. Ve výsledku jsem vnímala, jak děti říkaly, že příroda se také neptá, jaký list spadne vedle houby a jestli tam bude jeden nebo deset žaludů. Někdo volil houbu čistě bez jakýchkoli doplňků, u někoho na houbu padaly větvičky.

Při práci s tavnými pistolemi jsem více vypomáhala, abych předešla spáleninám od extrémně horkého lepidla. Vzhledem k věkové kategorii žáků, nebyla většina z nich schopna technicky zvládnout lepení tavnou pistolí, tudíž bylo nezbytné jim v jejich práci pomoci. Volba tavné pistole byla jasnou volbou, po předchozí zkušenosti vím, že

jiná lepidla, nejspíše kromě vteřinového, by nám v naplnění cíle této aktivity nepomohla a žádné přírodniny bychom neslepili.

Práce nebyli klasifikované, ale slovně zhodnocené. Zaměřili jsme se hlavně na to, zdali je objekt schopný samostatného stání. To se vydařilo všem jednotlivcům. Také se velice zdařila podoba muchomůrek, bílé tečky byly skvěle viditelné. U některých jednotlivců se nezdařila kompozice objektu. Muchomůrka na jejich kulatině zanikala po překrytí několika přírodninami či listím.

Dané práce jsme zhodnotili na základě skupinové diskuze. Zaměřili jsme se na práci jednotlivců, ale také na skupinovou spolupráci. Závěrečné hodnocení probíhalo prezentacemi autorských děl, zaměřili jsme se na sebehodnocení a také na to, co by šlo příště zlepšit a co se naopak povedlo. Společně jsme se pustili do vyhodnocení nejlíbivějšího výtvaru. U žáků jsem ocenila schopnost vlastního výkladu.

Obrázky v přílohách jsou dle skupiny považovány za nejzdařilejší.

Úkolem této výtvarné aktivity bylo pomocí temper, přírodnin a lepení vytvořit artefakt, ve kterém bude znázorněna houba v jejím přirozeném prostředí, obklopena přírodninami. Skupina zadání výtvarné činnosti splnila, dokázala se shodnout na vlastním návrhu pojetí houby a dokázala svůj výtvarný záměr zrealizovat.

6.4.2. Zimní ptáčci

Námět

Zimní ptáčci

Úkol

Hlavním úkolem dané činnosti je za použití temperových barev a ručiček utvořit na čtvrtce ptáčky, kteří sedí na větvičce. Otisk by měl odpovídat zadání, palec by měl směřovat při otisku dolů jako křídlo. Použijeme přírodní větvičky, které později nalepíme pod ptáčky jako místa, na kterých budou sedět. Jako prezentaci sněhu na větvičkách, použijeme bílou vatu. Důležitá je kombinace barev, které žáci pro zbarvení ptáčků zvolí. V zásadě je také důležité, jak umístí větvičku pod ptáčky. Zaměření vyplývá z přesného umístění ptáčků na větvičky.

Výchovně-vzdělávací cíle

Kognitivní cíl

- Žák prohloubí své dosavadní poznatky o ptactvu, se kterým se setkává v běžném životě
- Žák prohloubí své znalosti o výtvarných technikách o techniku malbou rukama

Afektivní cíl

- Formování vztahu k přírodnímu prostředí

Psychomotorický cíl

- Rozvoj jemné motoriky při práci se štětcem, obtisku, lepení a umísťování vaty

Motivace

„Dobrý den děti, vítám vás při dnešní výtvarné činnosti ve školní družině. Dnes bychom si společně něco pověděli o ptáčcích, kteří u nás zůstávají přes zimu. Před děti jsem předložila obrázky s různými ptáčky, kteří u nás přezimují. Zeptala jsem se dětí: „Děti, znáte některé z těchto ptáčků?“ Děti postupně odpovídaly a znaly ve většině případů pouze vrabce, sýkoru nebo kosa. Ve skupince jsme si potom představily zbytek ptáčků, které děti ještě neznaly, a to například hrdličku, drozda nebo strakapouda. Jako pomůcku jsem zvolila barevný výtisk ptáčků na ukázku, pro lepší představu o jejich podobě. Zeptala jsem se dětí znovu: „Děti, kde takovéto ptáčky většinou zahlédneme?“ Děti odpovídaly postupně, že je najdeme buď v lese, ve městě nebo na větvičkách stromů. A tak jsem se zeptala: „Děti, chtěly byste si takové ptáčky na větvičce vytvořit?“

Technika

Malování temperami na ruce, obtisk barvy na čtvrtku, malování štětcem, lepení

Materiál a pomůcky

Tempery, štětce, nůžky, lepidlo Herkules, větvičky, vata, tuhé lepidlo, barevné čtvrtky A3

Časová dotace

60 minut

Průběh činnosti

Po úvodní motivaci a po představení náplně dnešní výtvarně-pracovní činnosti, se děti pustily do práce. K dispozici měly tempery, barevné čtvrtky a štětce. Jako domácí úkol bylo přinesení větviček a vaty na vytvoření podoby sněhu. Práce byla předem stanovená, avšak skupina ode mě neměla předem připravený vzor práce. K dispozici měly obrázky ptáčků v barevné podobě, aby se podle nich mohly zorientovat v barvách. Jelikož tématem práce byli zimní ptáčci, zaměřili jsme se na hlavně na ty ptáčky, kteří u

nás zůstávají přes zimu. Děti si zvolily vlastní podklad pro barvení, k dispozici měly několik různých barev čtvrtek a každý si svobodně vybral barvu, kterou chtěl. Techniku obtisku jsem dětem ukázala a také jsme si ji společně vyzkoušeli. Po obtisku ručiček se nechala barva chvíli zaschnout a poté se skupina zaměřila na dokončení očí, zobáčků a nožiček. Při zasychání obrázků si děti připravily slabé a krátké větvičky a vatu. Větvičky umístily pod ptáčky tak, aby na nich ptáček spokojeně seděl. Jako imitace sněhu byla zvolena vata, kterou děti tuhým lepidlem přilepovaly na větvičky.

Hodnocení

Při tvůrčí činnosti jsem hodnotila schopnost racionální analýzy. Dále jsem hodnotila originální výrazový projev každého jednotlivce, který se vztahoval ke kompozici obrázku. Dále jsem hodnotila práci se štětcem při malování na ruku, práci s namalovanou rukou a obtisky. Také jsem se při hodnocení zaměřila na přesnost umístování vaty na větvičky.

Reflexe realizované činnosti

Činnost byla realizovaná s pomocí několika materiálů dostupných ve školní družině. Děti na danou činnost donesly větvičky z přírody, vata, čtvrtky a tempery byly k dispozici. Zadání této práce bylo předem stanovené. Ptáčci měli disponovat konkrétními barvami podle barevných předloh visících na tabuli před dětmi. Děti měly svobodnou volbu, které ptáčky si na své větve vyberou. Myslím si, že výběr byl velký, tudíž si vybral každý. Někdo utvářel větvičky s jedním hejnem ptáků, někdo si vybral každého jiného nebo po dvojicích. Tato výtvarná aktivita byla určena pro ty nejmenší v naší škole, a to pro prvňáčky, s dopomocí od starších dětí. Skupina je typická pro svou klidnost, aktivitu a chuť do činnosti.

Před začátkem činnosti si děti zvolily ptáčky, které budou tvořit, ale také barvu čtvrtky, na kterou budou výtvar realizovat. Někdo zvolil tmavší barvu čtvrtky, na které později ptáčci tolik nevynikali, někdo zvolil jemnou světlou barvu, na které se mu otisky dělaly velice dobře. Jako první tedy začaly děti s tvorbou ptáčků, pomocí otisku ruky. Při této technice vidím jako mínus ušpinění okolního prostředí čtvrtky. Některým malým dětem se nepovedlo udělat čistý otisk a měly fleky okolo ptáčků.

Někteří tuto techniku zpracovali velice dobře, i s ohledem na čistotu jejich pracovního místa. Otisků se jim na čtvrtku vešlo 3-5, podle volby dětí.

Protože jsem dětem vysvětlila, kam namalovat zobáčky a nožičky, umístily je na správné místo ptáčkově těla. Problém byl v práci se štětcem, kdy jemná motorika mladších školáků není plně rozvinuta, tudíž nebyli schopni vytvořit čistý tah těchto detailů.

Při lepení větviček na čtvrtku jsem vypomohla mladším dětem, které nebyly technicky schopné větvičky lepit. Předcházela jsem tím spáleninám od horkého lepidla, moje pomoc byla v tuto chvíli nezbytná. Větve jsem lepila podle počtu ptáčků, větvičky si děti připravily samy, tudíž práce odsýpala.

Lepení bílé vaty bylo v dětských silách, za použití tuhého lepidla lepily vatu okolo ptáčků, jako padající sníh, nebo na větvičky jako již napadaný sníh. Poučení byly o lepení menších koulí a vrstev vaty, aby jim na větvích a obrázku držela a neupadla. Někteří ovšem tuto radu nerespektovali a nalepili velké množství vaty, která se později odlepovala. Svoji chybu napravili a do obrázku přidávali menší kousky.

Práce jsme se skupinou zhodnotili slovně, tudíž nebyly nijak klasifikované. Zaměřili jsme se hlavně na kompozici obrázku a zasazení ptáčků na čtvrtku. V několika případech se otisk ručičky nepovedl dobře, jelikož byl ptáček natočený směrem dolů. To nedopovídalo zadání práce, proto je беру jako méně zdařilé. V ostatních případech byli ptáčci zasezeni kompozičně správně, v obrázku se nepřekrývali, měli dostatek místa, proto mohly vyniknout i zobáčky a nožičky.

Při hodnocení jsem se také zaměřila na schopnost míchání barev a napodobení barvy zadaných ptáčků. Hodnotila jsem též detail očíček, zobáčků a nožiček, na kterých si několik dětí nedalo záležet a barvy se jim smíchaly.

Úkolem výtvarné aktivity bylo vytvořit obrázek ptáčků podle jejich reálného vyobrazení, sedící na větvičce s vrstvou sněhu. Děti splnily zadání a zapamatovaly si nové druhy ptáčků a podle barevného vyobrazení je budou moci poznávat venku v přírodě nebo v souběhu předmětů při výuce ve škole.

6.4.3. Dřevění sněhuláci

Námět

Dřevění sněhuláci

Úkol

Úkolem dané aktivity je za pomoci dřevěných koleček utvořit sněhuláka ze tří kousků. Dané dřevo si nabarvit barvou, udělat sněhulákovi uhlíky, nos z mrkve (oranžové barvy) a šálu z látky. Sněhulák by měl mít pečlivě a detailně namalovaný nos i uhlíky, to bude předmětem závěrečné diskuze. K dispozici bude několik materiálů jako látka pro tvorbu šály nebo šišky a skořápky pro dekoraci. Sněhulák bude sloužit jako stojací dekorace na Vánoce a zimní období. Důležité je, aby byl sněhulák schopný samostatně stát.

Výchovně-vzdělávací cíle

Kognitivní cíl

- Žák prohloubí své dosavadní poznatky o zimním období
- Žák prohloubí své dosavadní poznatky o konstrukci sněhuláka

Afektivní cíl

- Formování vztahu k přírodnímu prostředí

Psychomotorický cíl

- Žák si osvojí práci s tavnou pistolí
- Žák si osvojí techniku práce s brusným papírem

Motivace

„Dobrý den děti. Dnes bychom si při praktické činnosti ve školní družině společně něco vytvořili a budeme se k tomu bavit o zimním období a přírodě v zimě. Povíme si něco o typických znacích zimní přírody a co se v zimě tradičně dělá venku nebo v přírodě. Jestli mi někdo povíte, jak se mění podzimní krajina na zimní?“ Holčička odpovídala první, že listí ze stromů dočista mizí, obloha je brzo tmavá a slunce zapadá. Chlapeček doplnil, že počasí je studenější, začíná mrznout a objevují se sněhové vločky. Málo

vidíme zvířátka, protože chodí spinkat do tepla. Ale zato další doplnil, že vidíme na loukách srnky. Pověděli jsme si něco málo o zvířatech, něco o stromech, ale také o sněhu. Položila jsem otázku: „Co se sněhem vlastně děláme?“ Děti začaly vykřikovat, že bobují, ale hlavně, že stavějí sněhuláka. Položila jsem otázku: „Děti, co kdybychom si nějakého pěkného sněhuláka vytvořili?“

Technika

Malování temperami, lepení tavnou pistolí

Materiál

Dřevo, tempery, látky, tavná pistole, šišky a skořápky, brusný papír, nůžky

Časová dotace

2x45 minut

Průběh činnosti

Po přivítání a úvodní motivaci jsme si společně nachystaly potřebné pomůcky, aby děti věděly hned na začátek, s čím budeme pracovat. Jako první činnost jsme zařadili rozdělování dřevěných koleček. Každé dítě potřebovalo tři kolečka, dvě menší a hladká a jedno větší. Větší kolečko se při řezání hodně ozubilo a bylo hrubé, tudíž jsme použili brusný papír a děti si samy vyzkoušely práci s ním. Byla to pro ně nová činnost a líbil se jim obroušený výsledek. Kolečka si připravily na stůl a začaly je natírat bílou barvou z obou stran tak, aby neměl sněhulák holá záda. Mezitím, co zasychala barva, si děti vybraly z nabízených látek vzor, který by se jim líbil na vytvoření šály. Z látky odstříhly pruh dostatečně dlouhý tak, aby se dal pouze zavázat, nikoliv zbytečně lepit. Po zaschnutí bílé barvy začaly děti tvořit černou temperou sněhulákovi černé uhlíky a oranžovou temperou mrkev jako nos. Někteří si dali záležet a udělali pěkné kulaté uhlíky, někdo si vzal velký štětec a uhlíky byly zbytečně velké. To samé platilo při vytváření mrkve. Poté jsme dali sněhuláky uschnout na topené. Mezitím si děti uklidily použité pomůcky z pracovní plochy. Na stole si nechaly pouze šálu z látky. Po zaschnutí barvy, které trvalo cca 10-15 u každého různě, jsme se pustili do lepení sněhuláků tavnou pistolí. Jelikož už děti několikrát viděly práci s tavnou pistolí, nechala jsem je, aby si práci vyzkoušely, pod mým dozorem samozřejmě. Několik dětí si

nalepilo sněhuláka úplně samostatně, jiní se báli spálení, proto jsem jim asistovala více. Dekorace jako byla šiška nebo skořápka si děti nalepovaly později a samostatně, lepení se již nebáli, protože zjistily, jak to dělat technicky správně a bezpečně. Na konec si děti uvázaly sněhulákovi šálu.

Hodnocení

Při tvůrčí činnosti jsem hodnotila schopnost racionální analýzy. Dále jsem hodnotila originální výrazový projev každého jednotlivce, který se vztahoval ke vzhledu sněhuláka. Také jsem hodnotila práci se štětcem při malování temperami, práci s nůžkami (úchop, přesnost) a práci s tavnou pistolí u starších žáků.

Reflexe realizované činnosti

Děti měly předem stanovené zadání a parametry na splnění práce. Před začátkem proběhla krátká motivace, která děti povzbudila ke tvoření sněhuláků. Já sama jsem měla radost, jelikož zájem u dětí byl enormní. Tuto výtvarnou aktivitu bych považovala za nejúspěšnější. Začátek probíhal pomalu, děti měly rozdělená kolečka a učily se s brusným papírem. U toho se velice pobavily, protože menší děti neměly tolik síly, a tak se u toho trochu zapotily. Vzájemně si pomáhaly nebo si to mezi sebou ukázaly. Po obroušení dřevěných koleček se vrhly na malování bílou barvou. Při barvení se soustředily na to, aby sněhulákovi neprosvítalo dřevo a byl celý bílý. To se všem bohužel nepodařilo, ale sněhulákovi to neškodilo na kráse. Ocenila jsem zodpovědný přístup všech dětí jak k vlastní práci, tak k úklidu. Vyzdvihla bych to, že tato aktivita děti zaujmula, protože se při činnosti nenechaly vyrušovat, nepovídaly si, a pracovaly na svém výtvoru.

Pozitivně hodnotím též práci několika dětí při tvoření uhlíků a sněhulákovo mrkve. Někteří nemají takový cit pro detail a sněhulák měl uhlíky např. roztřepené, zbytečně velké aj. Někteří mají nesouměrně velký nos oproti uhlíkům či velikosti dřevěného kolečka. Avšak fantazii se meze nekladou, tudíž oceňuji každého vytvořeného sněhuláka.

Chválím též práci s nůžkami, kterou bych považovala z 90 % za úspěšnou. Většina z šál byla opravdu hezky a rovně ustřižená. Někdo má v první třídě stále problém s nůžkami, ovšem tato skupina je ve většině v této práci velice zralá.

Při volnočasové praktické činnosti jsme s dětmi hodnotili jejich práci slovně. Práce opět nebyly nijak klasifikované, což ani není při činnostech školní družiny žádoucí. Při závěrečné diskuzi jsme zhodnotili vzhled sněhuláka a pečlivě zpracované uhlíky a nos z mrkve. Některé práce byly ledabyly namalované, bez větší snahy o detaily.

Vyzdvihovala jsem pečlivou práci se štětcem i s nůžkami při stříhání látky. Někteří měli krásně rovnou šálu, jiní ve své zběsilosti potrhanou a „okousanou“ látku.

Zásadní bylo, aby sněhulák samostatně stál, a to se povedlo všem. Dekoraci z šišek a skořápek si na závěrečné doladění nalepili téměř všichni.

Výsledné práce mě v celkovém dojmu překvapily. Činnost dětí byla aktivní, radostná a podle závěru byla i zábavná. Podle hodnocení mé kolegyně, jsou sněhuláci velice povedení a je to i pro ni inspirace. Z dosavadních činností, se mně samotné tato líbila nejvíce.

Na základě mého pedagogického vedení, došly všechny děti ke svému záměru, a to ke stojícímu sněhulákovi. Někdo potřeboval více pozornosti a individuálního vysvětlování, které jsem já bez váhání poskytla. Překvapila mne též opatrná práce s tavnou pistolí, kterou žáci druhého ročníku zvládli bravurně, a ještě byli ochotni pomáhat žákům z prvního ročníku.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo vytvoření výtvarně výchovného projektu konkretizovaného pro školní družiny, který v sobě měl nést prvky environmentální výchovy, které budou pro žáky prostředkem k utvoření hlubšího vztahu k přírodě, přírodním materiálům a šetrnému způsobu zacházení s nimi.

V první kapitole jsem definovala pojem školní družina, ale také pojetí z cizích zemí – school club. Věnovala jsem se do hloubky tématu školní družiny, zmínila jsem, jaké jsou hlavní činnosti v zařízení, jaké jsou podstatné cíle, ze kterých vyplývá družinová činnost. Také jsem se zaměřila na vychovatelku, jako na dalšího činitele utvářející dané prostředí společně s dětmi. Můj zájem o školní družinu vyplýval z mého dosavadního zaměstnání, kde jsem se rozhodla uskutečnit výtvarný projekt. Proto další podkapitolou byla školní družina na Základní škole ve Čkyni, kde jsem se podrobněji zabývala také Školním vzdělávacím programem pro školní družinu. Zmínila jsem základní informace o programu, ale také cíle, ze kterých se odvíjí činnost oddělení školní družiny.

V druhé kapitole jsem popsala základní koncepci výtvarné výchovy, její cíle a podstatné zastoupení v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy. Dále jsem popsala výtvarnou činnost ve školní družině, která měla pro vytvoření projektu zásadní význam. K výtvarným činnostem jsem také přidala a popsala rukodělné činnosti, které se k výtvarně výchovnému procesu vztahovaly. Neopomněla jsem také bezpečnost a hygienu při výtvarných činnostech.

Ve třetí kapitole jsem navazovala s environmentální výchovou na výtvarně výchovný proces. Vymezila jsem environmentální výchovu a její cíle. Zaměřila jsem se na zakotvení výchovy v RVP ZV, ale také na její provázanost s ostatními průřezovými tématy. Její propojenost s výtvarnou výchovou je znatelná, proto jsem navázala s podkapitolou o využití netradičních materiálů při výtvarné výchově. Zmínila jsem jak recyklaci materiálu jako plastu a papíru, ale také využití přírodnin, jako těsného kontaktu s přírodou.

V závěru teoretické části jsem se soustředila na výukové metody, konkrétně na projektovou výuku. Okrajově jsem zmínila historii výukových metod. Podrobněji jsem popsala projekt a nahlížení různých autorů na danou metodu.

Praktická část byla zaměřena na realizovaný výtvarně výchovný projekt s environmentálními prvky pro školní družinu s názvem „Družina s přírodou“. Popsala jsem úvodem na co bude projekt zaměřen, stanovila jsem si cíl projektu a později dílčí cíle jednotlivých aktivit. Přiblížila jsem, jak budou aktivity probíhat. Následovaly metodický list každé aktivity. Do projektu jsem zahrnula tři výtvarné aktivity. Aktivity jsou smysluplně a jednotně strukturovány jako metodické výukové listy tak, aby mohly být snadno využitelné i jiným pedagogem ve výuce.

Hlavní cíl mého výtvarně výchovného projektu s názvem „Družina s přírodou“ byl rozvoj hlubšího vztahu žáků k přírodě a přírodním materiálům. Tento cíl jsem se pokusila naplnit jednotlivými výtvarnými aktivitami, které byly různorodého charakteru a zahrnovaly dílčí cíle, úměrně k věku žáků. Vyzdvihla bych vzájemný vztah mezi mnou a dětmi, kdy jejich pocit sounáležitosti a bezpečí umožňoval plynulý a příjemný chod výtvarných aktivit, ale také zapálení a nadšení do činnosti ze strany žáků. Cíle mé bakalářské práce považuji za splněné, jak v oblasti práce s teoretickými prameny a aplikování poznatků do praxe, tak v oblasti vytvoření a realizování výtvarně výchovného a zároveň environmentálního projektu pro školní družinu.

Seznam použité literatury

BLÁHA, Václav a kolektiv. *Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. č.j. 31576/86-201.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 987-80-246-1620-9.

EXLER, Petr. *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefietickými postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4620-2

HÁJEK, B. a J. PÁVKOVÁ a kole. *Školní družina*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.

HEŘMANOVÁ, J. a M. Macek. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2 aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: OPTYS, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9.

JULIE'S BICYCLE. *D'Art Report 34b: The arts and environmental sustainability*. London: Julie's Bicycle, IFACCA, 2014. ISSN 1832-3332.

KASÍKOVÁ, Hana. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-167-3.

KICKBUSCH, A., U. RITTER a M. STEINMEYER. *Tvoříme z přírodních materiálů: Nejhezčí nápady pro šikovné ruce*. Brno: Alpress, 2006. ISBN 80-7362-3056.

KOLLÁROVÁ, D. a A. PAVLIČKOVÁ. *Volný čas a výchova mimo vyučování*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2018. ISBN 978-80-558-1329-5.

KOLEKTIV ČASOPISU AMOS. *101 Výtvarných nápadů s Amosem: Recyklace*. Brno: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2498-7.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.

MAŇÁK, J. a V. ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek Brno, 2000. ISBN 80-902954-0-1.

PÁVKOVÁ, J. a kol.. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

ROESELOVÁ, VĚRA. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH, 1996. ISBN 80-902267-1-X.

SAUGOUT, N. a D. ICHBIAH. *Život pro planetu Zemi: 365 tipů pro každodenní ekologický život*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-246-0.

SYMPOSIUM ČESKÉ SEKCE INSEA. *Výtvarná výchova a mody její komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci ve spolupráci s Českou sekcí INSEA, 2002. ISBN 80-244-0779-5.

TOMKOVÁ, A., J. KAŠOVÁ a M. DVOŘÁKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

VALÍŠOVÁ, A. a M. KOVAŘÍKOVÁ. *Obecná didaktika: a její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3249-2.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA ČKYNĚ. *Školní vzdělávací program pro školní družiny*. Čkyně: Základní škola a mateřská škola, 2017.

ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika: Pro studium a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9.

ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice: s praktickými ukázkami*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

United States Environmental Protection Agency: EPA [online]. USA. 2022. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://www.epa.gov/education/what-environmental-education>.

RVP ZV: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha, MŠMT. Leden 2021. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wpcontent/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021-zmeny.pdf>.

PUNJAB COLLEGES: PGC EDU [online]. Pakistan. 2020. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://pgc.edu/art-education/>.

FUKKINK, R.; BOOGAARD, M. Pedagogical quality of after-school care: Relaxation and/or enrichment? Elsevier. 2020. [online]. [cit. 2022-09-15]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740919312009>.

Seznam zkratek

ŠD – Školní družina

ŠVP – Školní vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ZŠ a MŠ – Základní škola a mateřská škola (Čkyně)

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha I. Fotografie *Houby rostou (nejen) v lese*

Příloha II. Fotografie *Zimní ptáčky*

Příloha III. Fotografie *Dřevění sněhuláci*

Příloha I. Fotografie *Houby rostou (nejen) v lese*

Příloha II. Fotografie *Zimní ptáčci*

Příloha III. Fotografie *Dřevění sněhuláci*

ABSTRAKT

NĚMEČKOVÁ, B. *Výtvarně výchovný projekt s environmentálními prvky ve školní družině*. České Budějovice, 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce M. Filip

Klíčová slova: školní družina, výtvarná výchova, environmentální výchova, výukové metody, projektová výuka, projekt

Bakalářská práce se zabývá výtvarně výchovným projektem s environmentálními prvky, který je koncipován pro školní družinu, na konkrétní Základní škole ve městě Čkyně. První kapitola teoretické části zmiňuje definici školní družiny, dále se zaměřuje na cíle, činnosti a specifika, která jsou typická pro daný zájmový útvar. Další kapitola popisuje výtvarnou výchovu a rukodělné činnosti a například netradiční materiály, které se dají při činnostech používat. Dále se zaměřuje na specifika environmentální výchovy a její ukotvení v Rámcovém vzdělávacím programu. V neposlední řadě je tématem projektová výuka, která se dnes dostává více do povědomí učitelů a do větší oblíbenosti žáků.

Praktická část vymezuje konkrétní projekt, sestaven pro školní družinu na Základní škole ve Čkyni. Činnosti jsou koncipovány pro žáky mladšího školního věku, konkrétně pro první a druhý ročník. Projekt zahrnuje tři netradiční výtvarné a zároveň praktické činnosti, které rozvíjí hlubší porozumění a vztah k přírodním materiálům, se kterými se pracuje. Aktivita odpovídá období podzim/zima, ve kterém byly realizovány.

ABSTRACT

Art and educational project with environmental elements in the school club

Key words: school club, art education, environment education, educational methods, project, project method

The bachelor thesis deals with art and educational project with environmental elements, which is conceived for school club, specifically for an Elementary school in the town Čkyně in the South Bohemian region. The first chapter of theoretical part mentions definition of school clubs, their aims, activities and specifics, which are typical for this leisure activity. The next chapter describe arts a hands-on activities and for example non-traditional materials, that can be used at activities. It also focuses on the specifics of environmental education and its anchoring in the Framework Education Programme. Last but not least, the theme is project teaching, which is now becoming more widely known by teachers and more popular with pupils.

The practical part defines a specific project, compiled for a school retinue at the Primary School in Čkyně. The activities are designed for pupils of younger school age, namely the first and second years. The project involves three non-traditional artistic and practical activities that develop a deeper understanding and relationship with the natural materials that are being worked with. The activities correspond to the autumn/winter period in which they were carried out.